

The background features a faint, light-colored illustration. At the top, a large bull is depicted in profile, facing left. Below the bull, two human figures are shown in a kneeling or crouching position, possibly engaged in a ritual or religious activity. The overall style is that of a classical or historical drawing, rendered in a very light, almost ghostly tone.

Římské náboženství

RLB206

V. Kult: Římské svátky, rituály a kalendář I

1. **Axiom** (Poslední posvátný předpoklad) **Pax Deorum**

2. **Motivy**

*pietas – impietas; fas – nefas; pius – impius;
rite - inrite atd.*

3. **Domény**

*sacra publica; sacra topographica; sacra privata;
sacra domestica*

4. **Struktury**

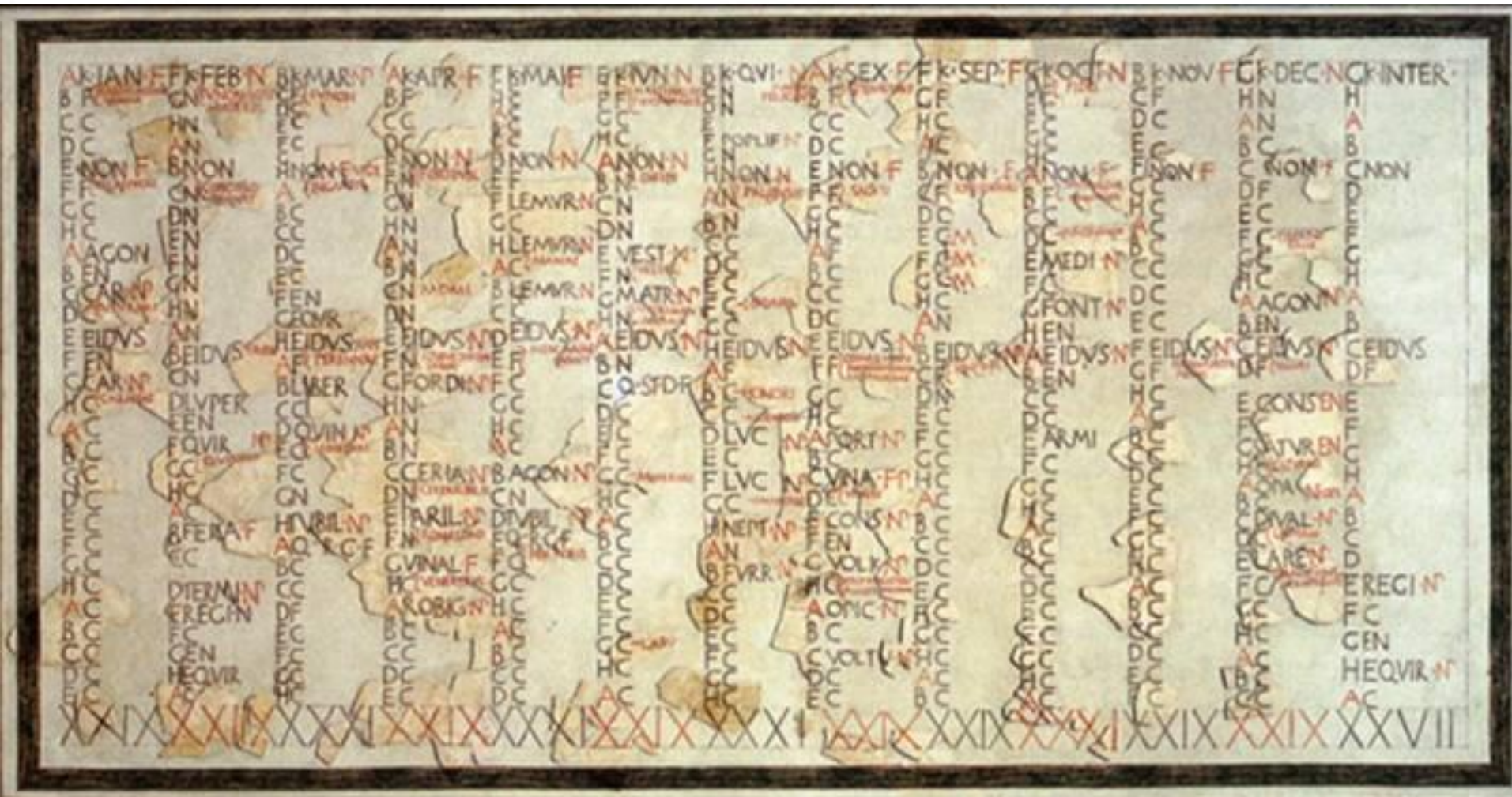
panteon (bohové a bohyně), lidé (kněžská kolegia, náboženské komunity), prostor (sakrální topografie), **čas (kalendář)**

5. **Způsoby**

rituální činnost; mýtus; morální pravidla (pravidla jednání – *exempla*); divinace (věšebný systém)

Římský kalendář (Fasti)

1. Kalendář jako **rozdělení astronomického roku**
  - Přirozený (astronomické cykly, agrární kalendář atd.)
2. Kalendář jako **sociální konstrukce** strukturování času
  - Občanský kalendář
  - Existovalo jich velké množství
3. Kalendář ve **fyzické podobě** (jako malované fresky nebo tesané kamenné stély).

Fasti Antiates maiores – nejstarší dochovaný exemplář římského kalendáře (z doby před „juliánskou“ kalendářní reformou, datace cca 67-55 př. n. l.); freska (rekonstruovaná podoba), objeven v roce 1915, rozměry 1.16 m x 2.5 m.

Římský kalendář: technické parametry

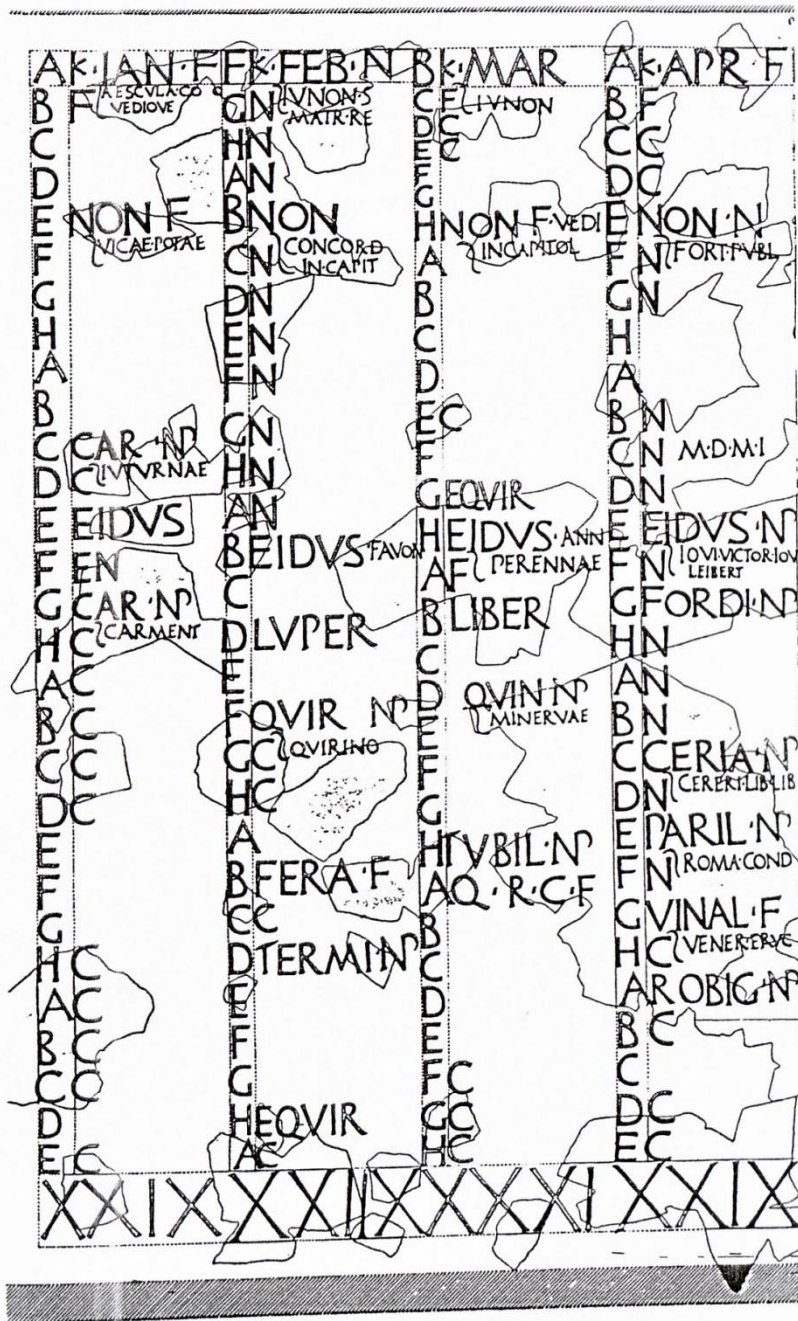
- Původní (republikánský) římský kalendář:
  - Solilunární.
  - 12 měsíců (4 x 31; 7 x 29; 1 x 28).
  - **355** dní.
- Astronomický (tropický) rok: cca **365** $\frac{1}{4}$ dne.
- Nutnost vkládání **interkalačních měsíců** (*mensis interkalaris*).
  - Každý druhý rok.
  - 22-23 dní.
  - Úkol kolegia pontifiků.

Římský kalendář: technické parametry

- V roce **46 př.n.l.** byla provedena reforma kalendáře.
  - Gaia Iulia Caesara (*pontifex maximus*).
- Zavedení solárního „juliánského kalendáře“.
  - Rok je rozdělen do 12 měsíců (7 x 31; 4 x 30, 1 x 28)
  - **365** dní.
- Zavedení přestupného roku.
  - Jednou za čtyři roky únor o 29 dnech.

Římský kalendář: technické parametry

- Římský týden (*nundinae*) měl osm dní, označených v kalendáři písmeny A až H.
- **Sedmidenní týden**, kdy je každý den zasvěcen jednomu s planetárních božstev, se rozšiřuje až od 1. století n. l.
- Římský kalendář (ve fyzické podobě) je velmi **schematický**, přesto obsahuje velké množství informací:
  - Charakter jednotlivých dnů.
  - Významné události, ke kterým daný den došlo, a svátky, které na něj připadaly.

- Názvy měsíců
- Počet dní v měsíci
- Názvy dní (A až H)
- **Kalendae**
  - První den v měsíci
- **Nonae**
  - 5. nebo 7. den v měsíci
- **Idy (eidus)**
  - 13. nebo 15. den v měsíci

- Římský kalendář rovněž obsahoval informace o povaze jednotlivých dnů:
- **F** – ***dies fastus***; tento se mohla vyvíjet politická a ekonomická aktivita.
- **C** – ***dies comitalis***; je implicitně jedním z *dies fasti*; tohoto dne se mohla konat lidová shromáždění.
- **N** – ***dies nefastus***; tento den se nemohla vyvíjet politická a ekonomická aktivita.
- **NP** – ***dies nefastus publicus*** (?); den vyhrazený konání některých náboženských svátků.
- **EN** – ***dies endotercisus***; část dne byla věnována politické a obchodní aktivitě, část byla náboženským svátkem.

• Svátky

- Psané velkými písmeny
- Archaické svátky ?

- LUPER(CALIA)
- QUIR(INALIA)
- FERA(LIA)

- Doplnující informace malými písmeny

- 5. dubna
- Non(ae)
- Fortunae Publico
- Dedikace chrámu Fortuny na Quirinalu

Římské svátky

- **Feriae**
  - **Dies festus** (například *ludi* – hry)
- **Feriae privatae**
  - Týkají se jednotlivých rodů a rodin
    - *Denicales* (*devítidenní smutek po pohřbu*)
- **Feriae publicae**
  - Týkají se všech Římanů

Feriae publicae

- **Feriae stativae**
  - Každoroční
  - Předem stanovené datum (např. Lupercalia, Parilia, Vinalia atd.)
- **Feriae conceptivae**
  - Každoroční
  - Datum určováno každý rok (např. Feriae Latinae)
- **Feriae imperativae**
  - Mimořádné svátky (triumf, k usmíření prodigií atd.)

Původně agrární svátky

- **Robigalia** (25.dubna)
  - Robigo (Robigus) ?
  - Lacteus catulus
- **Fordicidia** (15. dubna)
  - Tellus
  - *Forda*
- **Parilia** (21.dubna)
  - Palles
  - Ztotožněno se dnem, kdy byl založen Řím

Občanské svátky

- Liberalia (17. března)
  - *Argei* jsou vhazovány to Tiberu
  - Plnoletost chlapců
- Saturnalia (17.-23. prosince)
  - Oběti Saturnovi
  - Všeobecné veselí
  - Výměna sociálních rolí

Lupercalia (15.února)

- Problém hledání (původního) významu římských svátků
- Komplikovaný průběh:
  - Luperkové (*luperces; Fabiani a Quinctiales*).
  - Oběť dvou kozlů a psa
  - Nazí luperkové běhají po určitém úseku kolem dokola? (nebo sem a tam?) a švihají každého, koho potkají, řemeny z kozí kůže (*februa*)

Lupercalia (15.února)

- Možná vysvětlení a aitiologie:
  - **Svátek připomíná založení Říma.**
  - **Královskou korunovaci (G. Dumézil).**
  - **Ochrana stád před vlky.**
  - **Svátek k poctě kapitolské vlčice.**
  - **Purifikační svátek.**
  - **Svátek plodnosti.**
- Svátek měl patrně předrepublikánský původ a poslední záznam o jeho slavení pochází z roku 495 n.l.

Lupercalia (15.února)

Ale co to říkáte, vy, **co hájíte slavnost luperkálií a tvrdíte, že musí být slaveny? Vždyť vy sami je činíte nicotnými. Děláte tento kult a svátek sprostým a laciným. Pokud nám znevážení luperkálií přineslo pohromu, chyba jde na vás vrub.** Protože i když pokládáte tento svátek za obzvlášť prospěšný, domníváte se, že může být slaven nedbale a s mnohem menší dávkou úcty a zbožnosti, než tomu bylo za časů našich pohanských předků. Protože v jejich časech se sami aristokraté účastnili běhu luperků a vdané ženy obdržely švihnutí...**Bylo by bývalo lepší, kdybyste tento svátek neslavili, než jej slavit chybně.**

(římský biskup) **Gelasius I**, *Dopis křesťanům o slavení luperkálií*
z roku 495 n.l.

(citováno dle **M.Beard – J. North – S. Price**, *Religions of Rome II: A Sourcebook*, Cambridge 1998, s. 123-124; Český překlad: A.Ch.

Svátky k oslavě zemřelých

- Lemuria (9., 11. a 13. května)
  - Duchové zemřelých (*Lemures, Larvae*)
  - Černé boby („Tímto vykupuji sebe a své“)

Původně vojenské svátky

- **Equirria** (27. února, 14. března)
  - Koňské dostihy na Martově poli.
- **October Equus** (15. října)
  - Koňské dostihy a oběť koně.
  - Hlava přibita na bránu Regie.
  - Krev z oháňky kape na oltář v Regii.

Politické svátky

- Feriae Latinae
  - Feriae conceptivae
  - Mons Albanus
  - Jupiter Latiaris
- *Oscilla*

Hry (*ludi*)

- **Ludi Romani** (15.-19.září)
  - Jupiter Optimus Maximus
  - Scénické a sportovní (Circus Maximus)
  - *Epulum Iovis*
- **Ludi seculares**
  - *Saeculum* (přibližně 100 až 110 let)
  - Oběti a scénická představení

Gladiátorské zápasy

- Nejasné počátky
  - etruský, nebo řecký původ (v oblasti Kampánie)?
- První doložené gladiátorské zápasy v Římě
  - **264 př.n.l.** – Tři gladiátorské dvojice; součást pohřebních her
  - **183 př.n.l.** - Znovu součást pohřebních her, ale nyní již 120 gladiátorů
- Vrchol nastává za pozdní republiky a císařství
  - *Munus* (povinnost uložená úředníku), *editor* (pořadatel her)
  - Vyhledávaný prostředek ke zvyšování osobní prestiže

Gladiátorské zápasy

- Standardizace průběhu za raného principátu
- *Pompa*
  - Příchod císaře, úředníků, soch božstev a ostatních aktérů
- *Venationes*
  - Souboje s divokými zvířaty (*bestiarii*)
  - Poprava zločinců (*damnatio ad bestias*), někdy stylizovaná dle mytologických předloh
  - Velmi často křesťané (*odium generis humani*)

Mozaika z vily v Dar Buc Ammera, Zliten
v Libyi

Gladiátorské zápasy

- Vlastní gladiátorské zápasy
  - Rozdílné typy gladiátorů (*equex, murmillo, thraex, hoplomachus* atd.)
- Diskuze o povaze her
  - Boj na život a na smrt?
  - *Missio (sine missio)*

